

СТАНОВИЩЕ

ОТ

ДОЦ. Д-Р. ЖИВКО ПРОДАНОВ ЗА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД НА БОРЯНА ЧАВДАРОВА АНГЕЛОВА – ИГОВА НА ТЕМА „КОНСУМАТОРСКОТО ОБЩЕСТВО ОТ ФРНКФУРТСКАТА ШКОЛА ДО ЖАН БОДРИЯР. ОСНОВНИ ПРОБЛЕМИ НА КУЛТУРТА“ ЗА ПРИСЪЖДАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНА И НАУЧНА СТЕПЕН „ДОКТОР“, С НАУЧЕН РЪКОВОДИТЕЛ ДОЦ. Д-Р. АЛЕКСАНДЪР ГЪНГОВ

Дисертационният труд на Боряна Ангелова - Игова е посветен на тема, чието разработване е колкото интересно, толкова и, поне на пръв поглед, рисковано. То изглежда рисковано поради създаващото се предубеждение, че цитирането, коментирането и тълкуването на възгледите на франкфуртските теоретици в продължение на десетилетия е довело до тяхното изчерпване, поради което обръщането към тях днес едва ли е оправдано. Културологичният подход обаче показва, че във философията няма мъртви идеи, стига те да са с „духа на времето“. В представената дисертация това е направено. Изказаните от франкфуртци, както и онези на Карл Маркс, на които те се облягат, са съобразени с духа на нашето време. По този начин, те стават актуални и тяхното разработване и днес е оправдано. Това е особено очевидно, когато се сравняват въпросните идеи с идеите на Жан Бодрияр. Това сравняване е сполучлив ход. Показвайки, че франкфуртци и Бодрияр критично анализират едни и същи или поне сходни проблеми, присъщи и на модерното и на постмодерното общество и култура, авторът на дисертацията ни убеждава в живостта на идеите на франкфуртци и в основателността да се говори за техния парадигмален характер. Сравнимостта им с идеите на Бодрияр показва не просто актуалността им, но и че изразените с тях теоретични постижения дават модел на поставяне на проблемите и на тяхното решение и за днешната философия на културата. Творчеството на Бодрияр доказва това. Впрочем, както е отбелязано в увода на дисертацията, това творчество е умишлено избрано тук, за да покаже, че въпреки националната, езиковата и биографичната различност на неговия автор, то е „един вид надграждане на описаните вече от франкфуртци проблеми“, а следователно бих добавил, свързано с тяхната парадигма. От гледище на обикновената логика актуалността на свързаните с тази парадигма Бодриярови идеи говори за актуалността

и на идеите, от които е изградена тя. Така не само ставането на една толкова авторитетна школа каквато безспорно е франкфуртската, прави разработването на темата интересно. Нейната значимост се откроява преди всичко при поставянето ѝ в контекста на днешната култура, тъй като тя е култура на едно консуматорско общество, за каквото говорят и което критикуват и франкфуртци, и Бодриар.

Като носеща тематичното поле на своята работа с основните културологични преди всичко идеи на франкфуртци и на Бодриар и умело ги интерпретира Боряна Ангелова-Игова изплита теоретичната рамка и за анализ и критика на културата на консуматорското общество. Понятието за тази култура е възлово в дисертацията. Затова, пристъпвайки към анализ на нейното съдържание, ние трябва да започнем с въпроса за разликата между потребяващо и консуматорско общество, съответно между „потребяване“ и „консумиране“. Потребяването е постоянно и неизменно за всяко общество. То е свързано със задоволяването на обикновени, всекидневни потребности, докато консуматорството е свързано с един символичен глад за блага с рангова или знакова стойност. „Консуматорството създава обществена йерархия, в която хората се разпознават в стоките, които консумират. От значение става не потребителската, а разменната стойност“. Тези понятия се употребяват често, но не винаги се оценяват важноста и мащабът на тяхното прилагане. Авторът на дисертацията обаче ги е оценил и умело използвал в критичния си анализ на културата на консуматорското общество. Освен това, разграничавайки потребяване и консуматорство, той отличава не само два типа общество и култура, но и два различни светогледа, а една от същностните характеристики на философията и на нейната критика е светогледната. И в детайлите, и в целостта си представената ни дисертация ни убеждава в това.

Още веднъж да попитаме каква е актуалността или важноста на разработвания в дисертацията проблем? От чисто историко-философска гледна точка, изглежда, няма място за никакви съмнения. Ставането и развитието на една, както казахме, толкова авторитетна школа, каквато е франкфуртската, е сам по себе си важен въпрос. Неговата значимост обаче не е само историческа. Тя нараства още повече в контекста на днешното общество и на „културната индустрия“, която манипулативно превръща масите от потребяващи в консумиращи. Насочваният от потребяване към консумиране манипулативен процес довежда до света на Симулакрума, свят, в който се замаскирва

разликата между истина и неистина, между реалност и илюзия, „защото всичко около нас е една илюзия“. Илюзията на постмодерното консуматорско общество е разобличена в един подреден анализ на „критическата теория“ на фанкфуртската школа. Тази теория е важен етап в развитието на философията на културата на 20 век. Със свята критика културата на консуматорското общество, франкфуртци полагат основите на съвременната критика на обществото и, както ни убеждава авторът на дисертацията на „разомагьосването“ на неговия свят, на разбулване на много от митовете, създадени от културната индустрия. Създаденият от тази индустрия свят на Симулакрума е един митичен свят на фалшиви потребности. Какво трябва да стори в този свят съвременното изкуство? То, според франкфуртци и Бодрияр, „трябва да провокира разума, да го разбуди от неговата летаргия.“ Това, както показва авторът на дисертацията, е повик за промяна на светогледа, без която е невъзможно откъсването ни от света на фантомите на консуматорското общество.

В дисертационния труд се използват проблемите на консуматорското общество, както те са видни от франкфуртци и Бодрияр, като се набляга на художествената творба, чрез която са изразени въпросните проблеми. В това отношение авторът следва логиката на франкфуртци. Тяхната логика можем да я разберем. Не само те са опитвали посредством специални познания да решат общи, в т.ч. социални проблеми. Не веднъж в историята на науката конкретни открития са били издигани в ранг на универсални принципи на обяснение, при това, успешно. Решаващ за успеха на изследването на Боряна Ангелова-Игова обаче, струва ми се, е интерпретаторският ход, при който тя съпоставя откритията на франкфуртци (първо поколение) и Бодрияр. Това съпоставяне е разгърнато в един много жив „разказ“, чийто текст ни убеждава в трезвия поглед на неговия автор за „фактите“, за „състоянието на нещата“, в консуматорското общество. В него се откроява едно безспорно достойнство - ясният и много енергичен и смислово наситен изказ, който трябва да пробуди разума ни, приспан чрез стандартизация медиен език. Този език, както показва Т. Адорно, в консуматорското общество става средство за масово манипулиране. Този въпрос е твърде актуален и за автора на дисертацията, който при интерпретацията му за пореден път демонстрира своята ерудиция и „личен почерк“.

В заключение, представеният дисертационен труд е сериозно и оригинално изследване. Неговите резултати са представени ясно и достъпно, открити и към по-

широк кръг читатели, но без компромиси към научната сериозност. Това ми дава основание убедено да препоръчам на уважаемото научно жури да присъди на Боряна Ангелова - Игова образователна и научна степен „доктор“.

15.03.2012г.

гр, София

Подпис,

/доц. д-р. Живко Проданов/